

אתר דעת * לימודים * גיליון 20 * תשפ"ה * 2024-25

וינחם דוד את בת שבע אשתו

יהודה איזנברג

הערת הקדמה:

מאמר זה הוא פרק מתוך הפודקאסט **מלכות בית דוד** הכלול באתר דעת, ואשר הקישור אליו **נמצא כאן**. יש כאן שילוב של מקרא, פרשות חז"ל ופרשני מקרא, וגם הוספות שאין להן מקור קדום. והבוחר יבחר.

**כד וינחם דוד את בת שבע אשתו, ויבא אליה וישכב עמה,
ותלד בן, ותקרא את שמו שלמה. וה' אהבו: (ש"ב יב, כד).**

איך ניחם דוד את בת שבע? מה אמר לה?

שלוש עשרה שנים אחר כך באה בת שבע לדוד ואומרת:

**יז ותאמר לו: אדני, אתה נשבעת בה' אלהיך לאמרת
כי שלמה בנך ימלך אחריו והוא יושב על כסא: (מ"א א, יז).**

חז"ל, עם כל הפרשנים, תוהים מתי נשבע דוד לבת שבע ששלמה ימלוך. התשובה האפשרית היחידה: כאשר ניחם את בת שבע, נשבע לה שהבן שייוולד להם יהיה מלך ישראל. ננסה לשחזר את השיחה בין בת שבע לדוד, ואולי יצמחו לנו תובנות נוספות לאירוע זה.

* * * *

דוד: אני רוצה שאת תהיי מלכה. הראשונה במלכה. לא די בכך שתהיי אשתי, היי גם מלכת ישראל.

בת שבע: אינני רוצה להיות מלכה. גם אשתך הסכמת להיות כי שלחת לקרוא לי, ואי אפשר להפר את צווי המלך. כדי להיות מלכה צריך לרצות, ואני אינני רוצה בכך.

דוד: כל אשה במלכות ישראל רוצה להיות מלכה. מדוע את מסרבת?

בת שבע: ראיתי מה קרה למלכה הראשונה שלך. היא הייתה מלכה מלידה. בת מלך הייתה, ושנינו יודעים מה עלה בגורלה. מי יבטיח לי גורל אחר משלה? אולי שכחת כבר את גורלה, אז אזכיר לך:

היא אהבה אותך בכל לבה (ש"א יח, ב). היא האשה היחידה בתנ"ך שמסופר עליה כי אהבה גבר. היא הצילה אותך ממוות. היא איבדה את ההגנה של אביה המלך, בגלל אהבתה אותך. אחרי שלקחת את אביגל אשת נבל לאשה, ביטל שאול את הקשר ביניכם, ומיכל ניתנה לפלטי בן ליש מגלים (ש"א כה, מד):

לט וישמע דוד כי מת נבל ויאמר:
ברוך ה' אשר רב את ריב חרפתי מיד נבל,
ואת עבדו חשף מרעה, ואת רעת נבל השיב ה' בראשו.
וישלח דוד וידבר באביגיל לקחתה לו לאשה:
מ ויבאו עבדי דוד אל אביגיל הפרמלה וידברו אליה לאמר:
דוד שלחנו אליך לקחתך לו לאשה:
מא ותקם ותשתחו אפים ארצה ותאמר:
הנה אמתך לשפחה לרחץ רגלי עבדי אדני:
מב ותמהר ותקם אביגיל ותרכב על החמור,
וחמש נערותיה ההלכות לרגלה,
ותלף אחרי מלאכי דוד, ותהי לו לאשה:
מג ואת אחינעם לקח דוד מיזרעאל,
ותהיין גם שתיהן לו לנשים:
מד ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד
לפלטי בן ליש אשר מגלים:

בת שבע: פלטי היה מסור לה ואהב אותה. לא ברור לי איזה מין נישואין היו אלה.

אמר ר' יוחנן: פלטי שמו, ולמה נקרא שמו פלטיאל, שפלטו אל מן העבירה. מה עשה? נעץ חרב בינו לבינה, אמר: כל העוסק בדבר זה, יידקר בחרב זה. והכתיב "וילך אתה אישה"? שנעשה לה כאשה. והכתיב "הלוך ובכה"? על המצווה דאזיל מיניה. "עד בחורים" - שנעשו שניהם כבחורים שלא טעמו טעם ביאה.
 אמר רבי יוחנן: תוקפו של יוסף - ענוותנותו של בועז; תוקפו של בועז - ענוותנותו של פלטי בן ליש. (סנהדרין י"ט, ב).

בת שבע: מיכל ניתנה לפלטי, אבל אתה לא ויתרת עליה. כאשר אבנר, רמטכ"ל צבא שאול, החליט לבגוד במלכו, ולכרות ברית אתך, ביקשת רק "דבר אחד" (ש"ב ג, יג), ובלעדיו לא

הסכמת לראות את בן בריתך החדש, ולקבל את ממלכת שאול על מגש של כסף: כך אמרת לאבנר, הבוגד במלכו: "דָּבַר אֶחָד אֲנֹכִי שְׂאֵל מֵאֵתְךָ לְאֹמֵר, לֹא תִרְאֶה אֶת פְּנֵי כִי אִם לְפָנַי הִבִּיאֶךָ אֶת מִיכָל בֶּת שָׂאוֹל, בְּבֹאֶךָ לְרְאוֹת אֶת פְּנֵי". התרגשותך למחשבה כי מיכל חוזרת אליך ניכרת בדבריך: "לֹא תִרְאֶה אֶת פְּנֵי, כִּי אִם לְפָנַי הִבִּיאֶךָ אֶת מִיכָל בֶּת שָׂאוֹל, בְּבֹאֶךָ לְרְאוֹת אֶת פְּנֵי". ואינך מסתפק בהסכמתו של אבנר, אתה שולח מיד פקודה לאיש בושת בן שאול: "תנה לי את אשתי את מיכל, אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים" (ש"ב ג, יד). איש בושת נכנע, אין לו צבא ואין לו רמטכ"ל. הוא "לוקח" את מיכל מבעלה, ופלטי מלווה את אשתו בדרכה אליך עד בחורים, והוא הולך ובוכה על אהבתו הנלקחת ממנו. ואז מופיע אבנר, שכפי הנראה פיקח על התהליך מן הצד. ואבנר פונה לבעל האבל על אשתו, כמו שמדבר רמטכ"ל: "לך שוב". פקודה בת שתי מילים הספיקה כדי להיפטר מפלטי בן ליש, המתאבל על אהבת חייו. והאיש שב לביתו, בודד ואבֵּל ושבֹּר לב. אבנר המשיך בתכניו להעביר את המלוכה מאיש בושת בן שאול אליך, אבל הוא נתקל בחרבו של רמטכ"ל אחר: יואב בן צרויה, רמטכ"ל דוד. בסופו של דבר אבנר נרצח, פלטי שב לביתו אבל ומוכה – ואתה יצאת נקי. וכך אמרת: "נָקִי

אֲנֹכִי וּמַמְלַכְתִּי מֵעַם ה' עַד עוֹלָם מִדְּמֵי אַבְנֵר בֶּן נֹר (ש"ב כ, כה).

ומיכל הגיעה לביתך. והיא העזה לדרוש משהו. לא לעצמה, בשבילך ביקשה. גינוני המלכות של בית אביה נופצו על ידך. היא ידעה מהם גינוני מלכות. היא הייתה בת מלך, לא כמוני, שהייתי אשת חייל. וכאשר ראתה אותך "מכרכר בכל עוז" בכיכר העיר, זכרה את ההתנהלות המכובדת של אביה, ורצתה שגם אתה תתנהג כמלך (ש"ב ו, ב). היא לגלגה על התנהלותך ההמונית. היא אמרה לך דברים קשים, מדם לבה דברה: "מָה נִכְבַּד הַיּוֹם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינַי אֲמָהוֹת עֶבְדָּיו - כְּהַגְלוֹת נַגְלוֹת אֶחָד הַרְקִים".

לכבודך דאגה, לא לכבודה. ואתה התפרצת כפי שאתה יודע לכעוס. אזכיר לך מה אמרת:

כא... לְפָנַי ה' אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאֲבִיךָ וּמִכָּל בֵּיתוֹ,

לְצוֹת אֶתִּי נָגִיד עַל עַם ה' עַל יִשְׂרָאֵל, וְשַׁחַקְתִּי לְפָנַי ה':

כב וּנְקַלְתִּי עוֹד מִזָּאת, וְהִיִּתִּי שָׁפֵל בְּעֵינַי.

וְעַם הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ - עַמָּם אֲכַבְדָּה: (ש"ב ו כא-כב).

אני שפל, אמרת למיכל, ואני מתכבד בקשרי עם האמהות. אתה אמרת למיכל שאינך צריך מלכה. אתה מתכבד בידידותיך שבשוק, השפחות של עבדיך.

דוד: את צודקת, הייתי חריף מדי.

בת שבע: אינני יודעת אם התחרטת על דבריך, גם אינני יודעת מה היו היחסים בינך לבין מיכל לאחר אותו אירוע. אבל יודעת אני דבר חשוב אחד: מאותו יום לא ילדה מיכל ילד.

(ש"ב ו, כג).

רלב"ג: והיה מפרי דבריה, שאמר לה דוד וכללה עם האמהות, ולזה אמר: **"ועם האמהות אשר אמרת - עמם אכבדה"**. וכבר אמר והודה שכבר רמז בזה המאמר אל מיכל, מה שאמר אחר זה: **"ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה"** - כאילו יאמר, שזה המאמר היה סיבה להימנע ממנה פרי בטן, כי לא אהב אותה דוד באופן שהיה אוהב אותה קודם זה.

שלש שנות רעב

א ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחרי שנה. ויבקש דוד את פני ה'.
 ויאמר ה': אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים:
 ב ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם.
 - והגבעונים לא מבני ישראל המה, כי אם מיתר האמרי. ובני ישראל נשבעו להם.
 ויבקש שאול להכתם בקנאתו לבני ישראל ויהודה -
 ג ויאמר דוד אל הגבעונים:
 מה אעשה לכם ובמה אכפר וברכו את נחלת ה'.
 ד ויאמרו לו הגבעונים:
 אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו, ואין לנו איש להמית בישראל.
 ויאמר: מה אתם אמרים, אעשה לכם:
 ה ויאמרו אל המלך:
 האיש אשר כלנו, ואשר דמה לנו, נשמדנו מהתצב בכל גבל ישראל:
 ו יתן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום לה' בגבעת שאול בחיר ה'.
 ויאמר המלך אני אתן:
 ז ויחמל המלך על מפישת בן יהונתן בן שאול,
 על שבעת ה' אשר בינתם: בין דוד ובין יהונתן בן שאול:
 ח ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול, את ארמני ואת מפבשת,
 ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל בן ברזלי המחלתי.
 ט ויתנם ביד הגבעונים, ויקיעם בהר לפני ה', ויפלו שבעתם יחד.
 והמה המתו בימי קציר בראשנים, בתחלת קציר שערים: (ש"ב כא).

רש"י (ש"ב כא, ח): בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל. וכי מיכל ילדה, והלא מירב ילדה לו!! אלא מירב ילדה, ומיכל גידלה, לפיכך נקרא על שמה. והמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו כאלו ילדו, ונקרא על שמו (סנהדרין יט, ב).

בת שבע: ההתנגשות שלך עם מיכל לא הסתיימה באדישותך כלפיה. היה לזה המשך. כאשר הגבעונים רצו לרצוח שבעה ממשפחת שאול, נתת להם חמשה מילדי מיכל. את ילדיה של

אשתך נתת לגבעונים כדי שירצחום. את ילדיה של האשה שלא יכולת בלעדיה, שהייתה חשובה לך יותר ממלכות שאול. שתנאי להרחבת מלכותך היה לקבל אותה חזרה אליך.

דוד: לא אמת! אני אישרתי למסור את ילדיו של עדריאל בן ברזלי המחולתי (ש"ב כא,ח). הוא היה נשוי למירב, לא למיכל.

בת שבע: אני יודעת כי הילדים היו ילדיה של מיכל.

דוד: כנראה היה בלבול בדיווח.

בת שבע: ואני למדתי משהו ממיכל: לא לדבר אליך בפומבי, לשתוק. לשתוק. ולבלוע.

דוד: ואני רוצה שתהיי מלכת ישראל.

בת שבע: ומה יקרה אם תכעס עלי? ומה יקרה אם תיקח אישה נוספת?

דוד: אני מתחייב שלא אקח אישה נוספת: לא אישה ולא פילגש.

אני נשבע לך כאן ועכשיו, **כִּי בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל כִּסְאִי:** (מ"א א,יז).

בת שבע: איך אתה יכול להתחייב? אתה עכשיו בן חמישים ושבע. ראיתי את אוסף המזמורים שאספת. יש שם מזמור של משה איש האלוהים. ושם כתוב "ימי חיינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה". (תהלים צ,י). אדם צריך לתכנן את חייו, בהנחה שהוא עוזב את תפקידו בגיל שבעים. אם אלד בן בעוד שנה, יהיה בננו בן שנים עשרה שנים כאשר תפרוש מן המלוכה. איך תגן עליו עד גיל 12? איך יסתובב "מלך" קטן בארמון ובחוצות ירושלים, כאשר אחיו מבקשים לעצמם את המלוכה?! תצמיד לו שומרי ראש מן הגיבורים שלך? הם לא בצד שלך. הם חברים לנשק של אוריה בעלי, של אליעם אבי ושל אחיתופל סבי. הם לא שכחו מה עשית. בניך רוצחים איש את רעהו בתחרות על המלוכה. איש מהם לא יגן על בני. כל כך קל לביים תאונה: סוס דוהר ומרכבה מרקדת, להב חרב וברק חנית – וילד קטן שרוע בדרך, חבול וחסר נשימה.

דוד: לא נספר לאיש שהוא נועד למלכות.

בת שבע: ואז אחד מאחיו יתפוס את המלוכה, וירצח את בננו יחד עם שאר אחיו. גם אתי יבואו חשבון. אתה יודע היטב מה הם חושבים עלי כאשת המלך, ועל הילד שייוולד לנו. מה ערך יש להבטחה שלך, אם היא רק בינינו, בלי שתובא לידיעת בעלי הכוח?

דוד: נספר על כך לנתן הנביא, ונמנה אותו אחראי לביצוע ההמלכה של בננו.

אפילוג

את ההבטחה שלא להתחתן עם אשה נוספת הוספתי אני, מחבר המאמר. אין לי מקור לכך, אבל התוצאה ידועה: דוד לא נשא עוד אשה, גם לא פילגש. הוא קיבל אשה בתפקיד חדש: סוכנת. אבישג השונמית הייתה יפה עד מאוד, היא הייתה למלך סוכנת, שכבה בחיקו וייחס למלך. אבישג השתלטה על מרחב המחייה של דוד המלך. קל לשער כי היא שלטה על הקשר של דוד עם סביבתו. אי אפשר להיכנס לחדרו של דוד בלי לתאם מראש, כאשר אבישג שוכבת בחיקו, גם אם הכתוב מצהיר "והמלך לא ידעה" (מ"א א,ד).

בחירתה של אבישג מזכירה מאורע אחר, זר ודוחה: את בחירת אסתר למלכת פרס ומדי. כאשר בת שבע רצתה לדבר אל המלך, פנה אליה דוד באותם מילים שפנה אחשוורוש לאסתר המלכה: "מה לך" (מ"א א, טו; אסתר ה, ג). המלכה באה אל המלך, רק אם יש לה צורך מוגדר. המלכה אינה מופיעה בבית המלך כדי לבקר אותו, בלא סיבה אישית או מדינית.

היחסים שבין בת שבע ואבישג היו מורכבים. נזכור רק כי בת שבע "שידכה" את אדוניהו בן חגית לאבישג. לכאורה: דבר הנוגד את האינטרסים שלה, כפי שהבין מיד שלמה, והוא אך בן 12: "ולמה את שואלת את אבישג השונמית לאדוניהו, ושאלו את המלוכה, כי הוא אחי הגדול ממני..." (מ"א ב, כב). הדברים ארוכים ומעורפלים.

שלמה, בן 12, הצליח למלא את מקום אביו בביטחון ובתעוזה. חכמתו רבה, וכושר ההחלטה שלו היה כמו של מלך מנוסה. כמו דוד אביו, שהתחתן עם מעכה בת תלמי מלך גשור, התחתן שלמה עם בת מלך מצרים. זה גם לא רוו נחת מן הנישואין הפוליטיים שעשו.

בת שבע האריכה ימים אחרי דוד. כאשר באה אל שלמה, קם לקראתה, השתחוה לה, ושם לה כיסא לשבת לימינו (מ"א ב, ט).

חז"ל מייחסים לבת שבע את פרק ל"א בספר משלי, העוסק במלך שאמו מייסרת אותו ומלמדת אותו כיצד מתנהג מלך: "דְּבָרֵי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ מִשָּׂא אֲשֶׁר יִסְרְתוּ אִמּוֹ".

א דְּבָרֵי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ מִשָּׂא אֲשֶׁר יִסְרְתוּ אִמּוֹ:

ב מַה בָּרִי וּמַה בַּר בְּטָנִי וּמַה בַּר נְדָרִי:

ג אֵל תִּתֵּן לְנָשִׁים חֵילָה וּדְרָכֶיהָ לְמַחֲוֹת מְלָכִין:

ד אֵל לְמַלְכִים לְמוֹאֵל אֵל לְמַלְכִים שְׁתוּ יֵין וּלְרוֹזְנִים אֵי שִׁכָּר:

ה פֶּן יִשְׁתֶּה וְיִשְׁכַּח מְחַקֵּק וְיִשְׁנֶה דִין כָּל בְּנֵי עֲנִי:

ו תָּנוּ שִׁכָּר לְאוֹבֵד וַיֵּין לְמָרִי נָפֶשׁ:

ז יִשְׁתֶּה וְיִשְׁכַּח רִישׁוֹ וְעַמּוֹ לֹא יִזְכֹּר עוֹד:

ח פֶּתַח פִּיךָ לְאֵלִים אֵל דִּין כָּל בְּנֵי חַלּוּף:

ט פֶּתַח פִּיךָ שֹׁפֵט צָדֵק וְדִין עֲנִי וְאֲבִיוֹן:

תקיפים דבריה של בת שבע. אותה תקיפות ששמנו בפיה בדברה עם דוד, מצויה כאן, כאשר היא מדברת עם שלמה בנה. זה הבן שבזכותה זכה למלכות, והצליח לשלוט:

יב וּשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל כֶּסֶף דָּוִד אָבִיו וַתִּפֶּן מַלְכָתוֹ מֵאֵד: (מ"ב ב.)

כח וַיִּשְׁמְעוּ כָל יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שִׁפֵּט הַמֶּלֶךְ וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ

כִּי רָאוּ כִּי חֲכַמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: (מ"ב ג.)